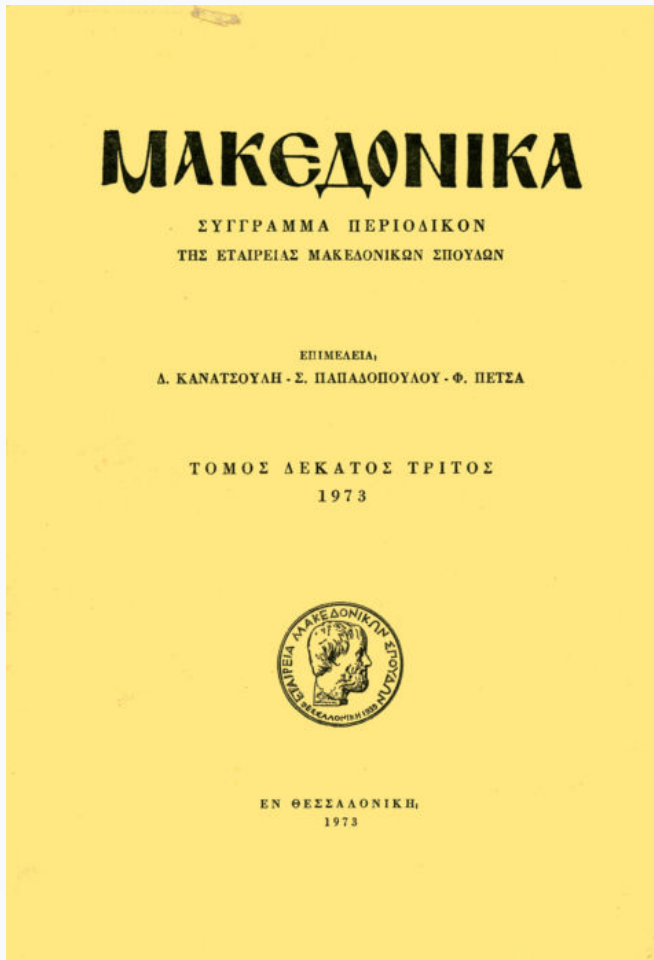

Μακεδονικά

Τόμ. 13, Αρ. 1 (1973)

Γεωργίου Ιωάννου Ζαβίρα, Νέα Ελλάς ή
Ελληνικόν Θέατρον

Ζαχ. Ν. Τσιρπανλής

doi: [10.12681/makedonika.924](https://doi.org/10.12681/makedonika.924)

Copyright © 2014, Ζαχ. Ν. Τσιρπανλής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τσιρπανλής Ζ. Ν. (1973). Γεωργίου Ιωάννου Ζαβίρα, Νέα Ελλάς ή Ελληνικόν Θέατρον. *Μακεδονικά*, 13(1), 472–473. <https://doi.org/10.12681/makedonika.924>

λεία και ποιά ή τύχη τους; Είναι ένα θέμα που άξίζει να έρευνηθί σέ όλες του τίς διαστάσεις και έλπίζουμε ό συγγρ. να προχωρήσει στη διαπραγματέυση του¹. Άξίζει άκόμη να τονισθί ή σημασία του άνέκδοτου λευκόματος του Εύφρονίου Ραφαήλ που βρήκε ό συγγρ. στη Δημοτική Βιβλιοθήκη τής Κοζάνης. Άπό άποσπάσματα του περιεχομένου του που δημοσιεύονται καταλαβαίνουμε κάπως τόν ευρύ κύκλο τών γνωριμιών του Κοζανίτη λόγιου. Άνάμεσα στα σημειώματα που περιλαμβάνει τό λεύκωμα αυτό διακρίνουμε και εκείνο που έγραψε ό Γεώργιος Ίωάννου Καραγιάν στις 2 Ίουλίου 1796 (σ. 130). Χαρακτηρίζει δε τόν έαυτόν του θείο του Εύφρονίου. Πρόκειται βέβαια για τόν άρχηγό τής περίφημης οικογένειας τών Καραγιάννηδων (βλ. λίγο πιό πάνω). Θά ήταν, νομίζω, χρήσιμο να μνημονευθί ή συγγένεια τών δύο οικογενειών και να εξακριβωθούν οι τυχόν άλληλεπιδράσεις τους. Τό ίδιο έπίσης ισχύει και για τόν Γεώργιο Χαρίση (σ. 131), θείο του Ραφαήλ, ή για τόν Δημήτριο Πόποβιτς (άπλη συνωνυμία).

Τό ύλικό που έχει στα χέρια του ό κ. Παπαδριανός είναι άρκετά ένδιαφέρον, και ευχόμεθα, με τή χρησιμοποίηση και άλλων άνεκδότην έγγράφων από γιουγκοσλαβικά ίδιως άρχεία (όπως τής έλληνικής παροικίας του Σεμλίνου), να μέτ ή διάλεξι αυτ ή μεταφερόμαστε στο κλίμα του 17ου και 18ου αι., στα προβλήματα τών Δυτικομακεδόνων αποδήμων. Άνάμεσα σ' αυτούς τήν σπουδαιότερη ίσως θέση κατέχει ό Σιατιστινός Γεώργιος Ζαβίρας (1744-1804), ό όποιος ένωρίς εγκαταστάθηκε στην Ούγγαρία, όπου έπιδόθηκε στο εμπόριο, αλλά πιό πολύ στα Γράμματα. Ό συγγρ. άναγνωρίζει ότι νέα πράγματα δέν φέρνει στην επιφάνεια για τόν Μακεδόνα αυτόν λόγιον (σ. 137) και βασίζεται άρκετά στην έργασία του Ούγγρου καθηγητή και φιλέλληνα Άνδρέα Ηορνάθ «Η ζωή και τά έργα του Γεωργίου Ζαβίρα, Budapest 1937». Η υπόμνηση ώστόσο τών προβλημάτων τών σχετικών με τήν πνευματική αυτ ή φαινομενία, τά όποια άναμένουν τή λύση τους από τους Έλληνες, ιδίως, έρευνητές, άποτελεί και έθνικό και έπιστημονικό χρέος. Τά σπουδαιότερα έργα του Ζαβίρα, άν έξαιρέση κανείς τή «Νέα Έλλάδα», ένυπόκεινται άνέκδοτα στη βιβλιοθήκη τής Βουδαπέστης. Με τίς βιβλιογραφικές ύποδείξεις του άρθρου αυτού του κ. Γριτσόπουλου μπορεί κανείς άνετα να ξεκινήσει για να φτάσει σε μιá έμπεριστατωμένη μελέτη που θά αξιολογή και θά άνθολογή άκόμη τίς άνέκδοτες πραγματείες του Ζαβίρα, οι όποιες γράφτηκαν με έπιστημονική μέθοδο, ώστε σήμερα να κατέχουν πρωτεύουσα θέση μέσα στον Έλληνικό Διαφωτισμό.

ZAX. N. ΤΣΙΡΠΑΝΑΗΣ

Γεωργίου Ίωάννου Ζαβίρα, Νέα Έλλάς ή Έλληνικόν Θεάτρον. Άνατύπωσις Α' έκδόσεως. Έπιμέλεια-Εισαγωγή-Εύρετήριον Τάσου Άθ. Γριτσόπουλου δ. φ., Άθήναι 1972, 8ο, σελ. XLVIII + ο' + 609. (Έκδ. Έταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Έπιστημονικά πραγματεία. Σειρά φιλολογική και θεολογική, άριθ. 11).

Άν θέλει να τιμήσει κανείς τή μνήμη ενός λόγιου, τότε πρέπει να μελετήση και να εκδώσει τό έργο που μέσ άφησε. Θά είναι ή πιό ειλικρινής εκδήλωση εύγνωμοσύνης και

1. Με τά προσαγόμενα νέα στοιχεία διορθώνονται τά παλαιά σφάλματα του Τρύφ. Ε. Εύαγγελίδου, Η παιδεία επί τουρκοκρατίας, τ. 2, Άθήναι 1936, σ. 440 σημ. 1. Έχει όμως καμιά σχέση ό Εύφρόνιος με τόν Σωφρόνιο Πόποβικ, που δίδαξε στην Πέστη, όπως άναφέρει ό Ευαγγελίδης (αυτόθι, σ. 405);

άγαπης προς τὸ πρόσωπό του. Αὐτὴν τὴν ἀρχὴ ἀκολούθησε ἡ Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν καὶ πρόεβη στὴν ἐπανεκδόση τοῦ ἐξηντηλέμου ἀπὸ χρόνια ἔργου «Νέα Έλλάς» τοῦ Σιατιστινοῦ Γεωργίου Ι. Ζαβίρα. Πρόκειται γιὰ φωτομηχανικὴ ἐκτύπωση ποῦ διατηρεῖ τὴ σχεδιδιάρθρωση τῆς πρώτης ἐκδόσεως (ἀπὸ τὸν Γεώργιο Κρέμο στὰ 1872), ἀλλὰ ἔχει δύο βασικὲς προσθήκες: μιὰ ἐκτενὴ εἰσαγωγή γραμμένη ἀπὸ τὸν κ. Τ. Γριτσόπουλο, ἡ ὁποία ἀναφέρεται γενικὰ στὴν πατρίδα τοῦ λογίου τῆ Σιάτιστα καὶ εἰδικὰ στὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Γ. Ζαβίρα, καὶ ἓνα ἀναλυτικὸ εὑρετήριο προσώπων, τόπων καὶ πραγμάτων.

Ἡ προτασσομένη εἰσαγωγή εἶναι ἡ ἴδια, ἐκτός ἀπὸ μερικὲς ἐπισυστάσεις ἀλλαγές, ἡ διάλεξη τοῦ κ. Γριτσόπουλου ποῦ διασκευάστηκε σὲ μελέτη καὶ δημοσιεύτηκε τὴν ἴδια χρονιά στὸν τόμο «Πνευματικοὶ ἄνδρες τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν» (πρβλ. ὅσα ἀναφέραμε πιὸ πάνω). Μεγάλη ὥστόσο εἶναι ἡ προσφορά τοῦ ἐπιμελητῆ στὴ σύνταξη τοῦ λεπτομεροῦς εὑρετηρίου (σ. 563-609). Χάρη σ' αὐτὸ σήμερα ἐξασφαλίζεται ἡ ἄμεση χρησιμοποίηση τοῦ ἔργου ἀπὸ τοὺς μελετητές, ἐνῶ παράλληλα ὑπογραμμίζεται καὶ κατατάσσεται τὸ τεράστιο ὕλικό ποῦ ἐπλασε ὁ Ζαβίρας. Νομίζω μάλιστα ὅτι σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο στηρίζεται πιὸ πολὺ ἡ ἀξία τῆς ἐπανεκδόσεως, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι γνωστό, ἐπιστημονικὸ ἔργο χωρὶς εὑρετήριο ἰσοδυναμεῖ με καταδίκη του σὲ μερικὴ τουλάχιστο ἀφάνεια. Δὲν θὰ ἦταν λοιπὸν ὑπερβολὴ ἂν γράφαμε ὅτι ἡ «Νέα Έλλάς» παραδίδεται τώρα, «τεχνικῶς» ἔστω, ὁλοκληρωμένη στοὺς ἐπιστήμονες.

Γιὰ τὴ σημασία τοῦ ἴδιου τοῦ ἔργου δὲν θὰ ἦταν ἄσκοπο νὰ σημειωθοῦν τὰ ἀκόλουθα. Ὅταν συντάχτηκε αὐτὸ (1790-1804), συγκέντρωνε ἀναμφισβήτητα πρωτοτυπία καὶ ἐπιστημονικὴ πληρότητα. Ἄν ἐκδιδόταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, θὰ ἀποτέλουσε φωτεινὸ σταθμὸ στὴν πορεία τῆς νεοελληνικῆς παιδείας. Τὸ χειρόγραφο ὁμως γνώρισε πολλὲς περιπέτειες, ποῦ ὄχι μόνον καθυστέρησαν τὴν δημοσίευσή του, ἀλλὰ καὶ ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία σὲ μεταγενέστερους λογίους (ὅπως ὁ Ἄνδρέας Παπαδόπουλος-Βρετός, ὁ Ματθαῖος Κ. Παρναϊκὰς καὶ ἰδίως ὁ Κωνσταντῖνος Σάβας) νὰ τὸ ἐκμεταλλευστοῦν σχεδὸν ἐξαντλητικά. Εἰδικὰ μάλιστα ἡ Νεοελληνικὴ Φιλολογία τοῦ Σάβα (ἐκδ. 1868) ἀφαίρουσε ἀπὸ τὴ Νέα Έλλάδα τοῦ Ζαβίρα μεγάλο βαθμὸ ἐπιστημονικῆς πρωτοτυπίας. Παρὰ τὰ ἐξωτερικὰ αὐτὰ, θὰ λέγαμε, μειονεκτήματα, καὶ τὸ ἴδιο τὸ ἔργο παρουσιάζει βέβαια τὶς ἐσωτερικὲς του ἀδυναμίες, ποῦ ἔχουν ἤδη ἐπιστημανθῆ (καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ζαβίρας τὸ χαρακτήρισε ὡς πρῶτον σχέδιον, ἄμορφον καὶ ἀκαλλές). Καὶ ὁμως ποῖός θὰ τολμοῦσε σήμερα νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι ἐξεδόθη βιβλίο (ἔστω καὶ μὲ συλλογικὴ ἐργασία ἐρευνητῶν) ποῦ περιγράφει μὲ ἐπιστημονικὴ πληρότητα τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν Ἑλλήνων λογίων ἀπὸ τὸ 1453 ὡς τὸν 19ον αἰ.; Ἡ ἀσπηρὴ καὶ εἰδικὴ ἐρευνα ποῦ οἱ συνθήκες τῆς ἐποχῆς μας ἔχουν ἐπιβάλλει στὸν ἐπιστημονικὸ χῶρο δυσκολεύουν μιὰ γενικὴ σύνθεση τῆς νεοελληνικῆς προσωπογραφίας ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἐτσι ἔχομε συμβολὲς ἀγνωστων στοιχείων στὰ ἤδη γνωστά. Γιὰ τὰ τελευταῖα αὐτὰ ὥστόσο ἀνατρέχουμε κάθε φορὰ στὸν Ζαβίρα, στὸν Σάβα (ποῦ ἀντέγραψε σὲ πολλὰ τὸν Ζαβίρα) ἢ στὸν Legrand. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ «Νέα Έλλάς» δὲν ἔχει χάσει τὴν ἐπικαιρότητά της στὸν σύγχρονο ἐπιστημονικὸ κόσμο. Ἀλλὰ καὶ ὅταν κάποτε τὴν χάσει, δὲν θὰ πάσῃ νὰ θεωρῆται ἓνα μεγαλειώδες ἔργο τῆς γραμματείας μας.

ZAX. N. ΤΣΙΡΙΑΝΑΗΣ

Κωνσταντῖνου Ἄπ. Βακαλοπούλου, Τρία ἀνέκδοτα ἱστορικὰ δοκίμια τοῦ Φιλικῦ Γεωργίου Λασσάνη (Δημοσιεύματα τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη, ἀριθ. 41), Θεσσαλονίκη 1973, 8ον, σελ. 203 (177), μετὰ 15 πινάκων ἐκτός κειμένου.

Ὁ ἑκ Κοζάνης Φιλικός καὶ ἀγωνιστῆς Γεώργιος Λασσάνης ὑπῆρξεν, ὡς γνωστὸν, καὶ πολυγραφώδης συγγραφεύς. Ἐκ τῶν ἔργων του ἄλλα μὲν ἐδημοσιεύθησαν παλαιότερον ἢ